

การศึกษาแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาของผู้สูงอายุ ในพื้นที่ชุมชนเมืองเก่ากรณีศึกษา: ชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร*

A study guideline of product design supporting religious activities of elderly
people in the old town area's. Case study: Nang-Loeng Community, Bangkok

คณินณัฏฐ์ โอฟารวงศ์สกุล (Kaninnat Olanwongsakul)**

ปฐวี อารยภานนท์ (Patawee Arayaphanon)***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำรวจความคิดเห็นและศึกษารูปแบบพฤติกรรมการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ชุมชนเมืองเก่า และเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาสำหรับผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองเก่า โดยใช้พื้นที่กรณีศึกษา: ชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร ซึ่งการเก็บข้อมูลในการวิจัยนี้ใช้รูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตการณ์ทางตรง ด้านพฤติกรรมและแนวทางการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาของผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกับใช้แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยการอ่าน และถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ซึ่งคัดเลือกโดยเจาะจง โดยเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่ในพื้นที่กรณีศึกษามาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี ทั้งนี้ยังใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจากผู้สูงอายุที่มีการนับถือ และประกอบกิจกรรมทางศาสนาอย่างลึกซึ้ง ผลการวิจัยได้สรุปถึงลักษณะพฤติกรรมการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองเก่า และอุปสรรคของพื้นที่ที่ส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมทางศาสนานั้น รวมถึงข้อเสนอแนะในการออกแบบ ซึ่งพบว่าปัญหาที่พบมากที่สุด 3 อันดับในการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา คือ การเดิน และการช่วยพยุงในกรณีไปวัดคนเดียวหรือการเดินเวียนเทียน ร้อยละ 73.52 การขนย้ายสัมภาระเกี่ยวกับการตักบาตรไปยังจุดตักบาตรในชุมชน ร้อยละ 64.70 และการข้ามอุปสรรคบนทางสัญจรต่างๆภายในชุมชน ร้อยละ 52.94 ซึ่งปัญหาดังกล่าวสามารถนำไปสู่แนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนเมืองเก่าที่สอดคล้องกับการใช้งานบนพื้นที่ และเป็นประโยชน์แก่กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนเมืองเก่าอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : ผู้สูงอายุ พื้นที่ชุมชนเมืองเก่า กิจกรรมทางศาสนา

* เพื่อเผยแพร่ผลงานการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยต่อยอดต่อหน่วยงานรัฐ และเอกชน

To distribute research result that be beneficial for researching of public and private sectors

** นักศึกษาระดับมหาบัณฑิต ภาควิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

Graduate student, Department of product design Graduate school, Silpakorn University

Contact: kaninnat.o@gmail.com

*** อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (Adviser)

Abstract

The main purpose of this research paper is to survey attitudes and study the elderlies' behaviour with religious activities in old town communities. This research is ultimately found out a more appropriate approach of product design to support religious activities in the old town area's. The community that used in the case study is Nang-Loeng community in Bangkok, Thailand. Moreover, the research applied direct observation methodology to collect data and information of the elderly's behaviour and the way of practicing religious activities. Also, the research used the structured interviews to ask interviewee by reading the interview form to the focus group of 34. The focus group are aged of 60 or above who has been living in the area over 5 years. In addition, in-depth interviews with elderly religious experts and community leaders were also conducted. The research findings was summarized the elderlies' behavior with religious activities in old town communities, the obstacles of the area that prevents or reduces the religious activities as well as the suggestions in new design. Three of the most problems in religious activities are walking, Assistive walking which is 73.52 % have to be accompanied when walking to the temple. 64.70% is moving merit-making related items to the merit-making area, and 52.94% is overcoming road-related obstacles in the community. These problems suggest guidelines for the new designs that generate the better support elderly people's religious activities in the old town area's.

Keyword : (Elderly) (The old town area's) (Religious activities)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย 1 แบบสัมภาษณ์พฤติกรรมทางศาสนา และการใช้พื้นที่สาธารณะในชุมชน 2 แบบจดบันทึกข้อมูลทางกายภาพของชุมชน 3 แผนที่ชุมชน และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีทางสถิติ และการสรุปผล ซึ่งได้ผลอันนำไปสู่แนวทางการออกแบบดังนี้

- 1.ผลสรุปทางด้านพฤติกรรมของผู้สูงอายุ ที่มีผลต่อกิจกรรมทางศาสนาที่เกิดขึ้นในชุมชน
- 2.ผลสรุปด้านกายภาพพื้นที่ของชุมชน ที่ส่งผลต่อการประกอบกิจกรรมทางศาสนาสำหรับผู้สูงอายุ

1.บทนำ

จากแผนพัฒนากรุงเทพมหานครโดยกองนโยบาย และสำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุในชุมชนเมืองเก่าว่า “พื้นที่ย่านเก่าในกรุงเทพมหานคร เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว การพัฒนาเมืองในระดับย่านจึงเป็นสัญญาณที่สำคัญเพราะเป็นพื้นที่ที่ต้นทุนสูง ไม่ว่าจะเป็นการส่งสมประสงค์ของผู้สูงอายุในพื้นที่ รวมทั้งความรู้ และเครือข่ายซึ่งจะเป็นตัวขับเคลื่อนที่สามารถเชื่อมโยงสถาบันทางสังคมได้ดี” (หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับประจำวัน 12 มกราคม 2559 หน้า 15) ซึ่งจะเห็นได้ว่า ชุมชนเมืองเก่าในเขตกรุงเทพมหานครประกอบไปด้วยกลุ่มผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก ที่ยังคงพยายามดำเนินชีวิตให้คงรูปแบบแนวคิด วิถีชีวิต และขนบจารีตแบบประเพณีนิยม (Conservative) เสมอมา เช่น การดำเนินกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ การร่วมงานประเพณีหรือเทศกาลประจำชุมชน ตลอดจนเป็นผู้สืบสานงานภูมิปัญญาแขนงต่างๆ

ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองขนาดเล็กมักเป็นกลุ่มที่ประกอบกิจกรรมเชื่อมโยงพื้นที่ในชุมชนเข้ากับวิถีชีวิต และความเป็นไปของชุมชน ส่วนมากมักแสดงออกผ่าน หรือกระทำผ่านพื้นที่สาธารณะ (Public Space) เพื่อให้ตน และชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมต่างๆ เช่น หน้าบ้าน ลานในชุมชน ทางเท้า ต่างๆ เป็นต้น โดยมากพฤติกรรมการใช้พื้นที่สำหรับกิจกรรมชุมชนของผู้สูงอายุในยามว่างมักจะเป็นกิจกรรมเพื่อมีรูปแบบการของการผ่อนคลายต่างๆ ส่วนมากมักรวมกลุ่มกันพูดคุยเป็นสภากาแฟ และ การทำกิจกรรมที่มีแบบแผนทางวัฒนธรรมต่างๆอันเกี่ยวข้องด้วยความเชื่อ และศาสนาต่างๆ ซึ่งการประกอบกิจกรรมทางศาสนาร่วมกันของผู้สูงอายุนั้น เป็นสิ่งทำให้ผู้สูงอายุทั้งชาย และหญิงมีความผูกพันทางอารมณ์ และความรู้สึกที่เป็นหนึ่งเดียวกัน (ผจงจิต ไกรถาวร และ นพวรรณ เปียชื่อ, 2013) ในแง่ของศาสนา และมิติทางสังคมนั้นถือว่า พื้นที่ทางศาสนาต่างๆเป็นแหล่งพบปะของผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ เช่น วัด ในศาสนาพุทธ เมื่อมีความผูกพันกับวัดหรือศรัทธาในพระแล้วนั้น จะเกิดความรู้สึกว่าวัดคือบ้านหลังที่สองของตนเอง (ศิริพร สันถวาติ อ่างใน เสาวภาพรสิริพงษ์ ,2557) ศาสนา และกิจกรรมประกอบทางศาสนา และความเชื่อนั้นมีผลต่อสุขภาวะของผู้สูงอายุ ทั้งทางกาย จิต สังคม และปัญญา โดยมากแล้วผู้สูงอายุมักมีความเชื่อเรื่องศาสนาที่เหนียวแน่น และประกอบกิจกรรมทางศาสนาที่มีความถี่สูง ด้วยส่วนมากเชื่อในแนวคิดเรื่องการประกอบกุศลเพื่อตนจะได้ไปสวรรค์ เป็นต้น โดยกิจกรรมเหล่านี้ส่วนมากมักจะอยู่แทรกกับกิจกรรมทั่วไปตลอดทั้งวัน และมีรูปแบบเป็นแบบแผนแต่เนื่องจากสภาพความเป็นเมืองที่แปรเปลี่ยนไปทำให้รูปแบบการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาในชุมชนเมืองเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไป คนสูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนยังคงมีความปรารถนาที่จะประกอบกิจกรรมทางศาสนาต่างๆอย่างเดิมเหมือนสมัยในอดีต เช่น การหุงหาอาหารจากบ้านเรือนของตนแล้วนำไปใส่บาตรแก่พระภิกษุสงฆ์ หรือ การเดินไปวัดประจำชุมชนในทุกวันพระเพื่อสวดมนต์ และนั่งสมาธิ เป็นต้น เมื่อสภาพของเมืองเปลี่ยนแปลงไปนั้นสังคมส่วนใหญ่มุ่งเน้นความเจริญทางอุตสาหกรรม และเทคโนโลยีทำให้ชุมชนเมืองเก่า ไม่สามารถรองรับความต้องการดังกล่าวได้ ชุมชนเหล่านี้จึงกลายเป็นชุมชนที่ไม่เติบโตอีกต่อไปแล้ว ด้วยกายภาพทั้งทางพื้นที่ และผู้คนในชุมชนที่เหลือนแต่เพียงผู้สูงอายุเท่านั้น

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเน้นศึกษาภูมิปัญญาทางชุมชนของผู้สูงอายุ เพื่อหาแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สามารถใช้เพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนเมืองเก่า โดยผู้วิจัยได้เลือก “พื้นที่ชุมชนเมืองนางเลิ้ง”เป็นกรณีศึกษา ด้วยชุมชนนางเลิ้งเป็นชุมชนเมืองที่มีพัฒนาการมาเป็นระยะ

เวลานานตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นชุมชนเก่าแก่ที่สำคัญแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ที่มีการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมโดยรอบ และบทบาทของพื้นที่ชุมชนเมืองอย่างชัดเจน นอกจากนี้นางเลิ้งยังเป็นพื้นที่ชุมชนเมืองที่มีรูปแบบ และลักษณะทางกายภาพที่หลากหลาย ประกอบด้วยพื้นที่สาธารณะขนาดเล็กภายในชุมชนที่เชื่อมต่อโครงข่ายการสัญจรอย่างเป็นระบบซึ่งส่งผลต่อการใช้พื้นที่สาธารณะขนาดเล็กในชุมชนที่หลากหลายตามช่วงเวลาที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ชุมชนนางเลิ้งยังเป็นพื้นที่ที่มีความผูกพันทางศาสนา ด้วยการมีวัดขนานกับชุมชนถึง 2 วัดอีกด้วย ดังนั้นงานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งเน้นการสำรวจ วิเคราะห์ลักษณะของการดำเนินกิจกรรม และพฤติกรรมของผู้สูงอายุ ที่มีต่อศาสนาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนกรณีศึกษา เพื่อนำไปสู่แนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาสำหรับผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองเก่า

2.วัตถุประสงค์งานวิจัย

2.1 สำรวจความคิดเห็นและศึกษารูปแบบพฤติกรรมการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ชุมชนเมืองเก่า

2.2 หาแนวทางที่เหมาะสมในการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาสำหรับผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองเก่า

3.ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 แบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยขั้นสำรวจ (Exploratory researcher) โดยเป็นการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองเก่าที่เกิดขึ้นบนพื้นที่สาธารณะ ผ่านกรณีศึกษาชุมชนนางเลิ้ง

3.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากรหมายถึง ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป โดยมีสมรรถภาพทางร่างกายที่ยังสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และนำพาตนเองไปยังสถานที่ต่างๆในพื้นที่ชุมชนกรณีศึกษา ซึ่งต้องเป็นผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนกรณีศึกษาเท่านั้น

กลุ่มตัวอย่าง หมายถึง การวิจัยครั้งนี้ศึกษาผ่านกลุ่มตัวอย่างที่เลือกโดยเจาะจง (Purposive sampling) แบบไม่อ้างอิงทฤษฎีความน่าจะเป็น โดยเป็นกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน จำนวน 30 คน ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มผู้นำชุมชนที่มีบทบาททางพื้นที่ และวัฒนธรรมประเพณีประจำชุมชน จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 34 คน โดยกลุ่มตัวอย่างที่เลือกมีอายุ 55-80 ปี โดยกลุ่มผู้สูงอายุที่คัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างจะคัดเลือกโดยอาศัยเกณฑ์ การอาศัยอยู่ในชุมชนมาแล้ว 5 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ประกอบกิจกรรมทางศาสนา และความเชื่อเป็นประจำ

3.3 เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง ใช้เก็บข้อมูลร่วมกับการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยวัตถุประสงค์ของแบบสัมภาษณ์เป็นการสำรวจทัศนคติ และกิจกรรมการดำเนินทางศาสนาในพื้นที่สาธารณะในเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งมีรูปแบบตรวจสอบ (Checklist) และคำถามแบบปลายเปิด (Open-end) ร่วมด้วยในกรณีที่รับคำตอบในมุมมองอื่นๆ โดยลักษณะแบบสอบถามแบ่งเป็นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ปฏิสัมพันธ์ชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 3 การใช้งานพื้นที่สาธารณะในชุมชน และปัญหาอุปสรรคต่อการเคลื่อนที่

ตอนที่ 4 การดำเนินกิจกรรมทางศาสนา และ ปัญหาของพื้นที่การดำเนินกิจกรรมทางศาสนา

การสร้างแบบสัมภาษณ์นั้นมີประเด็นในการกำหนดข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับมิติทางด้านการใช้งานพื้นที่สาธารณะในชุมชน และการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ และปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับเงื่อนไข และง่ายต่อความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่าง

3.4 การเก็บข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลในทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีประเด็นอันเป็นนัยสอดคล้องกับบริบททางกายภาพของพื้นที่ โดยต้องอาศัยการสัมผัสกับข้อมูลโดยตรงการวิจัยจึงจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยการเก็บข้อมูลในครั้งนี้โดยมากใช้การสัมภาษณ์โดยตรงจากกลุ่มตัวอย่าง ผ่านข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยทำการสอบถาม และจดบันทึกคำตอบร่วมกับการบันทึกเสียง นอกจากนี้ยังใช้การสังเกตการณ์พฤติกรรมอย่างไม่มีส่วนร่วม โดยการเฝ้าสังเกตการณ์ประกอบกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่างที่ดำเนินกิจกรรมทางศาสนาผ่านพื้นที่การศึกษา

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณร่วมกับการวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ โดยส่วนของการวิเคราะห์เชิงปริมาณใช้หลักการทางสถิติพื้นฐานโดยใช้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ นำมาแปลผลข้อมูล และสรุปผลผ่านตารางการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา โดยมีตัวแปรต่างๆ เช่น กายภาพทางพื้นที่ รูปแบบปริมาณมาตรของวัตถุที่ใช้ดำเนินกิจกรรมทางศาสนา ระยะทาง

4.สรุปผลการวิจัย

4.1 รูปแบบพฤติกรรมการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาสำหรับผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลผลข้อมูลใช้รูปแบบการแสดงผลข้อมูลเป็นตารางพร้อมคำบรรยายประกอบ โดยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (2) ประสบการณ์ทางพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่าง (3) การใช้งานพื้นที่สาธารณะในชุมชน และปัญหาอุปสรรคต่อการเคลื่อนที่ (4) การดำเนินกิจกรรมทางศาสนา และ ปัญหาของพื้นที่การดำเนินกิจกรรมทางศาสนา

4.1.1 ข้อมูลทั่วไปกลุ่มตัวอย่าง

จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนนางเลิ้งกรุงเทพมหานคร โดยเป็นเพศชายน้อยกว่าเพศหญิง โดยมีเพศชาย และเพศหญิงอยู่ที่ร้อยละ 38.23 และ 63.33 ตามลำดับ และส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่อยู่ในช่วง 66-70 ปี ถึงร้อยละ 38.23 รองลงมาคือช่วงอายุ 60-65 ปี และ 71-75 ปี ที่ร้อยละ 23.52

ส่วนมากประกอบอาชีพค้าขายทั่วไปถึงร้อยละ 35.29 รองลงมาคือ อาชีพอื่นๆในหมวดของการไม่ได้ประกอบอาชีพร้อยละ 17.64 และข้าราชการบำนาญสัดส่วนร้อยละ 17.64

การนับถือศาสนาของกลุ่มตัวอย่างนับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งให้ความเคารพนับถือทั้งแบบเถรวาทและมหายาน ร้อยละ 100

งานอดิเรกของกลุ่มประชากรตัวอย่างที่พบมากที่สุดคือ การนั่งดูโทรทัศน์ และอ่านหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 58.82 รองลงมาคือการเล่นไพ่ มีสัดส่วนร้อยละ 55.88

โรคประจำตัวของกลุ่มตัวอย่างที่ส่งผลต่อการเคลื่อนไหว พบว่า กลุ่มโรคที่พบมากที่สุดคือโรคเกี่ยวกับความดันโลหิต ร้อยละ 58.82 รองลงมาคือโรคเกี่ยวกับไขข้อ และการเคลื่อนไหว ร้อยละ 50.00

4.1.2. ประสพการณ์เกี่ยวกับชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรส่วนมากอยู่ในชุมชน มากกว่า 31 ปีขึ้นไป มากถึงร้อยละ 67.64 ถัดมาคือกลุ่มที่อยู่ในชุมชน 21-30 ปี ร้อยละ 23.52 และความสัมพันธ์กับชุมชนโดยส่วนมากกลุ่มประชากรตัวอย่างเป็นคนในชุมชนตั้งแต่กำเนิด มากถึงร้อยละ 63.34 ความสัมพันธ์กับชุมชนโดยส่วนมากกลุ่มประชากรตัวอย่างเป็นคนในชุมชนตั้งแต่กำเนิด มากถึงร้อยละ 55.88 และย้ายมาจากแหล่งอื่น ร้อยละ 44.11 โดยแบ่งเป็น ย้ายมาเพราะแต่งงาน สัดส่วนร้อยละ 20.58

4.1.3. การใช้งานพื้นที่สาธารณะในชุมชน และอุปสรรคในการสัญจรของกลุ่มตัวอย่าง

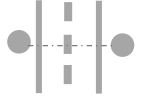
4.1.3.1 การใช้งานพื้นที่ในชุมชน

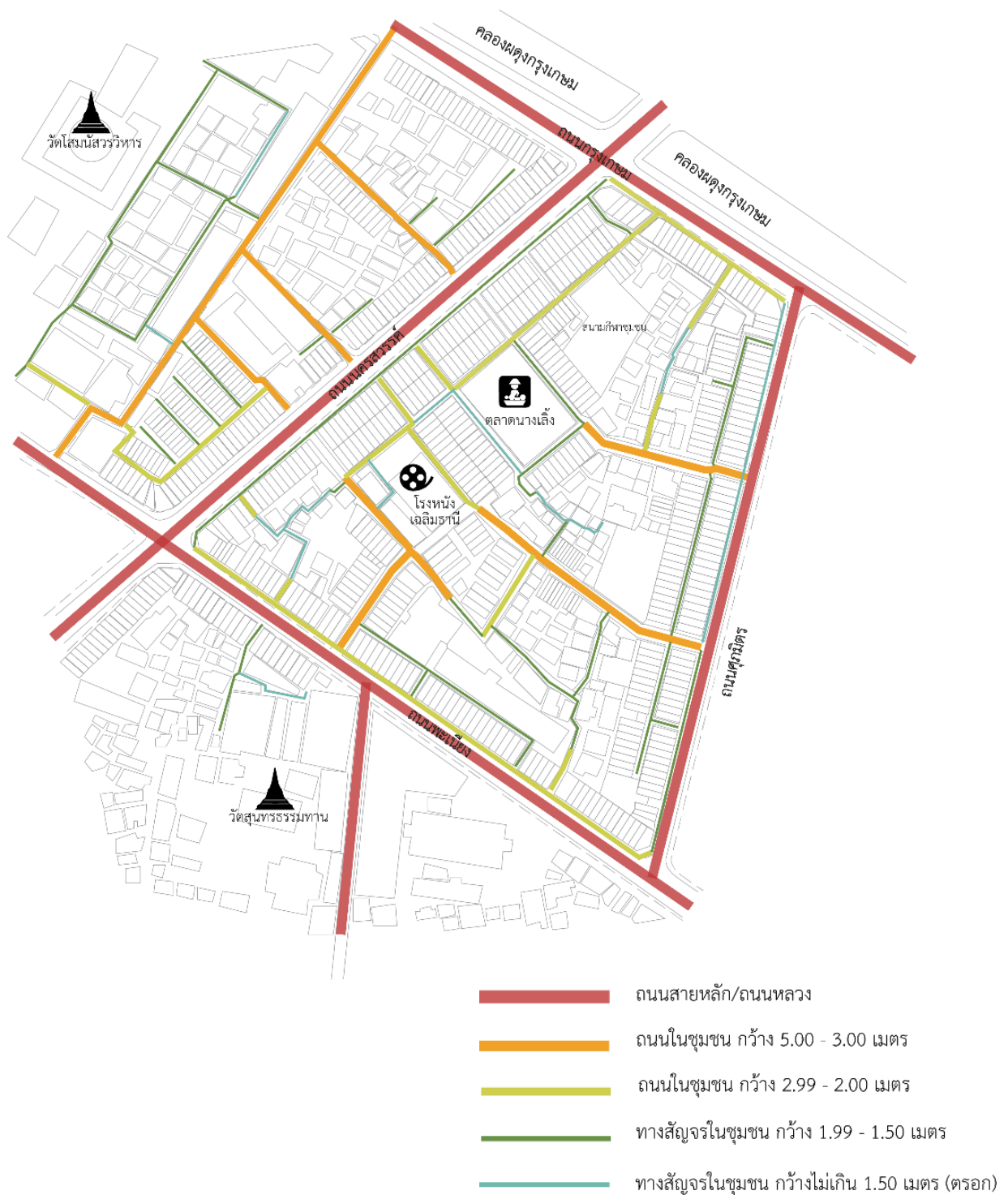
จากกลุ่มตัวอย่างพบว่าการใช้งานพื้นที่สาธารณะในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างในการใช้งานพื้นที่สาธารณะในชุมชนของกลุ่มเป้าหมาย พบว่าการใช้งานพื้นที่ในชุมชนมากที่สุดคือบริเวณพื้นที่หน้าบ้าน โดยมีอัตราส่วนร้อยละ 70.58 พื้นที่รองลงมาที่ถูกใช้งานคือพื้นที่บริเวณตลาดนางเลิ้งร้อยละ 35.29 ถัดมาคือพื้นที่โรงหนังเฉลิมธานี ร้อยละ 23.52 โดยกลุ่มตัวอย่างมีการใช้พื้นที่เพื่อประกอบกิจกรรมดังนี้ กิจกรรมการค้าขาย 52.94 ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อศาสนา และกิจกรรมชุมชน มีความเท่ากันกับกิจกรรม ใช้พื้นที่เพื่อการสนทนา และการนันทนาการ ร้อยละ 50.00

อุปสรรคสำหรับกลุ่มเป้าหมายเพื่อการไปยังพื้นที่ต่างๆในชุมชน มากที่สุดคือ ทางเดินที่ไม่สม่ำเสมอ และสิ่งกีดขวางในชุมชน มากถึงร้อยละ 44.11 ในเรื่องของการนำพาร่างกายไปพาร่วมสัปดาห์ร้อยละ 29.41 ระยะทางเดินแคบร้อยละ 23.52 ในเรื่องปัญหาสุขภาพที่ส่งผลต่อการสัญจร มีอัตราส่วนร้อยละ 14.70 เรื่องปัญหาแสงสว่างในชุมชนมีเพียงร้อยละ 5.88 และความซับซ้อนในชุมชนมีปัญหาเพียง 2.94 ซึ่งน้อยที่สุด

4.1.3.2. อุปสรรคในการสัญจรภายในชุมชนนางเลิ้ง

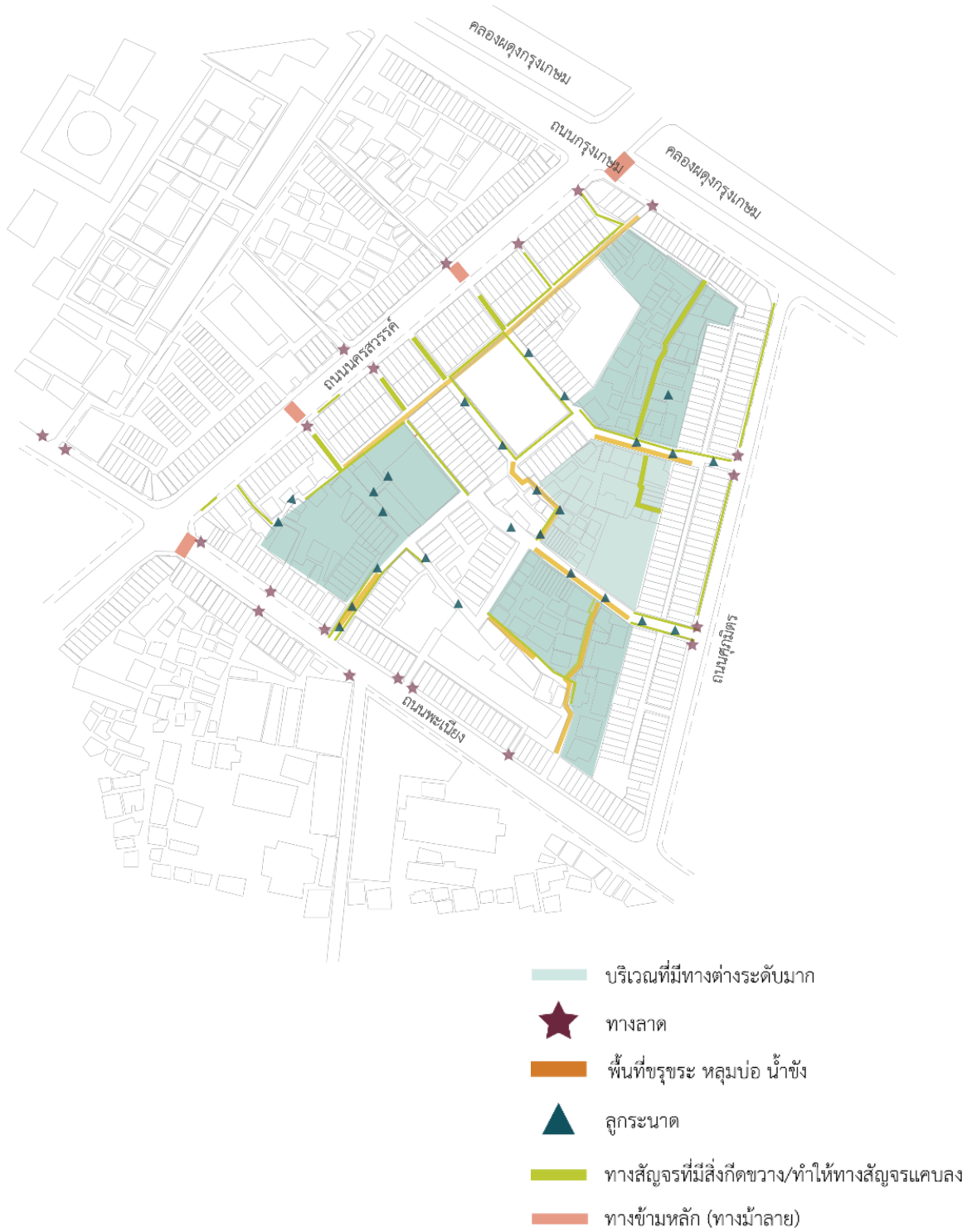
ตารางที่ 1 แสดงอุปสรรคการสัญจร ลักษณะของอุปสรรคและพื้นที่ที่พบในชุมชนนางเลิ้ง

อุปสรรคการสัญจร	ลักษณะ	พื้นที่ที่พบ
ทางต่างระดับ 	ทางต่างระดับที่มีการลดระดับของพื้นที่แบบ โดยไม่มีทางลาดช่วยในการสัญจรส่วนมาก พบการลดพื้นที่อยู่ในระยะ 10-20 ซม.	-พบกระจายทั่วไปในชุมชน โดย ส่วนมากมักเป็นส่วนเชื่อมต่อ ระหว่างบ้านเรือน และทางสัญจร
ทางลาด 	มีระดับความลาดชันที่ไม่ได้มาตรฐานมีระยะ ความสูงโดยส่วนมากอยู่ที่ 10 -50 ซม. และระยะความยาวของทางลาดไม่เกิน 1 เมตร	-บริเวณบาทวิถีถนนหลักรอบชุมชน ซึ่งเป็นทางเข้าชุมชนโดยทางเดิน ตั้งแต่ บริเวณถนนกรุงเกษม ถนนสุขุมมิตร ถนนพะเนียง และ ถนนนครสวรรค์
พื้นผิวที่ไม่ ราบเรียบ/ขรุขระ 	พื้นผิวทางสัญจรที่เป็นหลุม/บ่อมีน้ำขัง หรือ ทางสัญจรที่มีการวางระบบท่อระบายน้ำซึ่ง ผ่าท่อเกิดการทรุดตัวทำให้เกิดความไม่ ราบเรียบของพื้น	-กระจายตัวทั่วไป และพบมากใน ตอนกลางของชุมชนหรือภายใน ชุมชนส่วนมากเกิดขึ้นกับทางสัญจร ขนาดเล็ก -ในกรณีของระบบท่อระบายน้ำจะ พบบริเวณพื้นที่รอบตลาดนางเลิ้ง และบาทวิถีรอบชุมชน
ลูกกระนวด 	สำหรับชะลอความเร็วของยานพาหนะที่ สัญจรในชุมชน โดยมากเป็นการใช้ปูนก่อขึ้น ให้ได้ความสูงประมาณ 10-15 ซม.ซึ่งกระทำ กันเองโดยผู้คนในชุมชน	พบบริเวณถนนที่มีการสัญจรของ รถยนต์ และรถจักรยานยนต์ใน พื้นที่ภายในชุมชน เช่น ถนน นางเลิ้ง 1 และ 2 พื้นที่รอบตลาด และโรงหนังเฉลิมธานี
สิ่งกีดขวาง 	ส่วนมากเป็นอุปกรณ์หรือวัสดุของผู้คนใน ชุมชนที่นำมาวางหรือเก็บบนพื้นที่ทาง สัญจร นอกจากนี้ยังมีรถเข็นหรือโต๊ะที่ใช้ใน การค้าขาย ทำให้เส้นทางสัญจรคับแคบลง ไป โดยส่วนมากมักไม่ถูกเคลื่อนย้ายออกไป และครอบครองพื้นที่แบบถาวร	บริเวณรอบตลาดนางเลิ้ง และ พื้นที่ด้านในชุมชนบางส่วน ในส่วน ของถนนนางเลิ้ง 1 และ 2 นั้น บริเวณข้างทางถูกใช้เป็นพื้นที่จอด รถของคนในชุมชน
การข้ามทาง 	การสัญจรผ่านถนนหลักของชุมชน ซึ่งมี การจราจรคับคั่งโดยมากเป็นการรอบนบาท วิถี และข้ามผ่านทางโดยทางม้าลายไปยัง พื้นที่นอกชุมชน	ถนนสายหลักรอบชุมชน ถนนกรุง เกษม ถนนสุขุมมิตร ถนนพะเนียง และถนนนครสวรรค์

ภาพที่ 1 แผนที่ชุมชนนางเลิ้ง และขนาดของทางสัญจร

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 2 แผนที่ชุมชนนางเลิ้ง และอุปสรรคที่ส่งผลต่อการสัญจรในชุมชน
ที่มา: ผู้วิจัย

4.1.4 การดำเนินกิจกรรมทางศาสนา และ ปัญหาของพื้นที่การดำเนินกิจกรรมทางศาสนา

4.1.4.1 การดำเนินกิจกรรมทางศาสนา

4.1.4.1.1 การดำเนินกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางศาสนา

จากการสำรวจกิจกรรมทางศาสนาของกลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างนิยมประกอบกิจกรรมทางศาสนาโดยแบ่งได้ดังนี้

1).วันอันเกี่ยวเนื่องด้วยสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา ปะวันอาสาฬหบูชา กลุ่มตัวอย่างนิยมที่จะ เลือกปฏิบัติกิจกรรมด้านภาวนามัยเป็นอันดับ 1 ได้แก่ การเวียนเทียน อันดับ 2 คือ การตั้งใจรักษาศีล 5 ให้บริสุทธิ์ อันดับ 3 คือ การให้ทานโดยการตักบาตร ทั้งนี้ ยกเว้น วันอัฐมีบูชา ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงรายละเอียดของวันดังกล่าว

2).วันอันเกี่ยวเนื่องด้วยพุทธบัญญัติ

- วันอันเกี่ยวเนื่องด้วยพุทธบัญญัติ (ฆราวาส) คือ วันธรรมสวนะ (วันพระ) นิยมที่จะทำทานโดยการตักบาตรมากที่สุด รองลงมาคือการตั้งใจในการรักษาศีล 5 ให้บริสุทธิ์ ส่วนการสวดมนต์ไหว้พระนั่งสมาธินั้นเป็นการดำเนินกิจกรรมในขั้นถัดมา

- วันอันเกี่ยวเนื่องด้วยพุทธบัญญัติ (พระสงฆ์) เช่น วันเข้าพรรษา และวันเข้าพรรษา สิ่งที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอันดับ 1 คือ การรักษาศีล 5 ให้บริสุทธิ์ โดยเฉพาะการงดเว้นการดื่มสุรา และตั้งใจที่จะทานมังสวิรัต หรือ อาหารเจ เป็นต้น อันดับ 2 คือ การตั้งใจที่จะตักบาตรให้ได้ทุกวันในตลอดพรรษา และอันดับ 3 คือ การสวดมนต์ไหว้พระนั่งสมาธิ

วันออกพรรษา สิ่งที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอันดับ 1 คือ การตักบาตร (เทโวโรหนะ) ร้อยละ 88.23 อันดับ 2 คือ การรักษาศีล 5 ร้อยละ 58.82 ส่วนการ สวดมนต์ และนั่งสมาธิ นั้น เป็นอันดับ 3 ร้อยละ 26.47

จากการสรุปผลพบว่ากิจกรรมอันเนื่องด้วยศาสนานั้น ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มตัวอย่างจะประกอบกิจกรรมหลักคือ อันดับ 1 คือการเวียนเทียน อันดับ 2 คือการตักบาตร อันดับ 3 คือ การตั้งใจรักษาศีล 5 ให้บริสุทธิ์

4.1.4.1.2 การดำเนินกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญอื่นๆ

จากการสำรวจ และเก็บบันทึกข้อมูลสามารถจำแนกการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาซึ่งแบ่งตามกลุ่มประเภทของวันสำคัญได้ดังนี้

1).วันสำคัญทางประเพณี และความเชื่อชุมชน ได้แก่ งานนมัสการพระพุทธบาทประจำปี งานทำบุญหลวงปู่รูป งานประจำปีศาลเจ้านางเลิ้ง และกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ กิจกรรมทางศาสนาที่นิยมประกอบกิจกรรมมากที่สุดคือ การการตักบาตร อันดับสอง คือ การไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหรือศาลเจ้าประจำชุมชน และกิจกรรมอันดับสามคือ การสวดมนต์นั่งสมาธิ

2).วันสำคัญที่เป็นประเพณีทั่วไป และเกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ เทศกาลตรุษ งานผ้าป่าสามัคคี งานหล่อเทียนพรรษา งานบุญกฐิน งานเทศน์มหาชาติ

กิจกรรมทางศาสนาที่นิยมประกอบกิจกรรมมากที่สุดคือ กิจกรรมการตักบาตร ซึ่งเป็นการตักบาตรอาหารสด และการตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง อันดับสองคือ การไหว้เจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชน อันดับที่สาม คือการสวดมนต์นั่งสมาธิร่วมด้วยบ้างในบางงานที่มีการจัดที่วัด เช่น งานเทศน์มหาชาติ งานผ้าป่าสามัคคี

3).วันสำคัญของชาติที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ วันสิ้นปี และวันขึ้นปีใหม่ วันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ กิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติมากที่สุดคือ กิจกรรมการสวดมนต์ โดยมากนิยมทำในโอกาสสวดมนต์ข้ามปีหรือการสวดถวายเป็นพระราชกุศล อันดับที่สองคือ นั่งสมาธิ และอันดับที่สาม คือ การตักบาตรซึ่งเป็นการตักบาตรในโอกาสพิเศษ หรือ ชุมชนจัดขึ้นเป็นงานประจำชุมชนเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล

4).วันสำคัญส่วนบุคคล ได้แก่ วันคล้ายวันเกิด วันครบรอบวันตาย วันครบรอบในโอกาสพิเศษต่างๆ กิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติมากที่สุดคือ การทำบุญตักบาตร และถวายสังฆทาน อันดับที่สองคือการสวดมนต์ไหว้พระเพื่อความเป็นสิริมงคล และอันดับสุดท้ายคือ การไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในที่นี้ส่วนมากจะไหว้บรรพบุรุษ

4.1.4.2 ปัญหาของพื้นที่ต่อการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาของผู้สูงอายุในชุมชน

ตารางที่ 2 ปัญหาของพื้นที่ต่อการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาของผู้สูงอายุในชุมชนนางเลิ้ง

กิจกรรมทางศาสนา	ความคิดเห็น/ปัญหาที่พบ	ร้อยละ
ตักบาตร	- ระยะทางจากบ้านมาสู่จุดตักบาตร	38.23
	- ทางเดินคับแคบ/มีสิ่งกีดขวาง	29.41
	- หลุมบ่อ และทางต่างระดับ	44.11
	- การขนย้ายสัมภาระ	64.70
	- รอคอยพระ	14.70
	- ควรเป็นอาหารสดใหม่ และประณีต	44.11
	- อาหารไม่ได้คุณภาพ	17.64
	- ตักบาตรโดยใช้ขันตักข้าวสอยลงในบาตร	11.76
สังฆทาน	- ไม่มีผู้พาไป หรือต้องไปคนเดียว	73.52
	- การขนของไปวัด	35.29
	- ควรจัดชุดสังฆทานเอง	44.11
ศีล 5	- กิจวัตรประจำวันไม่เอื้ออำนวยต่อการรักษาศีล	64.70
ศีล 8 (อุโบสถศีล)	- กิจวัตรประจำวันไม่เอื้ออำนวยต่อการรักษาศีล	64.70
	- การงดอาหารเย็นเป็นปัญหา	2.94
	- สุขภาพไม่เอื้ออำนวย	11.76
	- ขาดความรู้ความเข้าใจในข้อวัตร	17.64

ตารางที่ 2 ปัญหาของพื้นที่ต่อการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาของผู้สูงอายุในชุมชนนางเลิ้ง (ต่อ)

กิจกรรมทางศาสนา	ความคิดเห็น/ปัญหาที่พบ	ร้อยละ
สวดมนต์	- ไม่มีเวลาในการสวดมนต์ หรือ สวดได้สั้นๆ - การปวดเมื่อยร่างกาย หรือปัญหาสุขภาพ - กลัวเรื่องอัคคีภัย (จุดธูปเทียน)	35.29 14.70 11.76
นั่งสมาธิ	- สุขภาพไม่เอื้ออำนวย - ไม่มีความรู้ด้านการนั่งสมาธิ - เวลาไม่เพียงพอ - ไม่เคยนั่ง	47.05 17.64 64.70 11.76
ฟังเทศน์	- ไม่มีเวลา - ไม่ชอบฟัง - นั่งฟังนานไม่ได้ ด้วยปัญหาด้านสุขภาพ - ต้องการเลือกฟังเฉพาะบุคคลที่ตนนับถือ	64.70 44.11 29.41 29.41
เวียนเทียน	- การเคลื่อนไหว เดินไม่ไหว - ไม่มีคนพาไปวัด - คนเยอะ เปียกเสียด - กลัวอันตรายจากมิจฉาชีพ	41.17 8.82 35.29 17.64
เดินจงกรม	- ไม่มีความรู้เรื่องการเดินจงกรม - ไม่มีพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมดังกล่าว	50.00 5.88
การไหว้เจ้า	- ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้นในการไหว้เจ้า - แมลงวัน/สัตว์ มาขโมยกินอาหาร	23.52 35.29

กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาด้านการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา โดยกลุ่มตัวอย่างแสดงทัศนคติต่อปัญหาในที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ว่า การเดินและการช่วยพยุงเดินในกรณีการไปวัดคนเดียว หรือการเดินเวียน เป็นเรื่องที่เป็นภาระมากที่สุด อันดับสองคือการขนย้ายสัมภาระเกี่ยวกับการตักบาตรในกรณีที่ ต้องตระเตรียมของใส่บาตรจากบ้านของกลุ่มตัวอย่างเอง และแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเรื่องความประณีตของ อาหารโดยควรเป็นอาหารที่สดใหม่ อุ่นร้อน ข้าวสวยควรร้อน และอยู่ในชั้นจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุด รวมถึงการจัดแต่ง ชุดตักบาตรอย่างประณีตก็เป็นสิ่งที่สมควรทำ อันดับที่สาม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับทางสัญจร ว่า หลุม บ่อ และทางต่างระดับ เป็นสิ่งที่ค่อนข้างสร้างความลำบากในการเดินทางไปสู่เป้าหมายการตักบาตร ปัญหารองลงมา คือ เรื่องของระยะทาง และ สิ่งกีดขวาง โดยกลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลว่าคุ้นชินกับเส้นทาง และสิ่ง กีดขวางต่างๆในชุมชนอยู่แล้ว จึงทำให้ไม่รู้สึกเป็นปัญหาในการสัญจรเท่าใดนัก

กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการทำสังฆทานว่า ความคิดเห็น และปัญหาหลัก คือ การไม่มีผู้พาไปหรือต้องเดินไปวัดเพียงลำพังเพื่อทำสังฆทาน และความเห็นอื่นที่เป็นประโยชน์คือ ควรจัดชุดสังฆทานเองให้เหตุผลว่าจะได้คุณภาพมากกว่าการซื้อถึงสังฆทานที่มีวางจำหน่ายทั่วไป และพระภิกษุสงฆ์จะสามารถใช้งานสิ่งของได้อย่างเต็มที่มากกว่า การขนของไปวัดกลุ่มเป้าหมายมองว่าเป็นปัญหาอีกอย่างหนึ่งซึ่งส่วนมากเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งใจจัดชุดสังฆทานด้วยตนเอง

กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเวียนเทียนว่า การเดินไม่ไหวหรือเดินแล้วปวดขา เป็นปัญหาหลักของการไม่ยอมไปเวียนเทียน อันดับที่สองคือ การเบียดเสียดของผู้คนที่ส่งผลต่อสภาพอากาศ โดยระบุว่า ร้อน ร้อน ร้อน และกลัวรูปเทียนจี้ เป็นต้น อันดับสามคือ การระแวงในมัจฉาชีพที่เข้ามาปะปนเพื่อฉกฉวยทรัพย์ต่างๆ โดยกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อคิดเห็นเรื่องมัจฉาชีพนี้ล้วนแล้วแต่เคยประสบปัญหาการถูกลักขโมยทั้งสิ้น อันดับสุดท้ายคือ การไม่มีคนพาไปวัด โดยในประเด็นนี้เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขนาดเล็ก และผู้ดูแลไม่สามารถพาไปได้

4.2 แนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาสำหรับผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองเก่า

จากการสำรวจข้อคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาในชุมชนเมืองเก่า โดยกรณีศึกษาชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร พบว่าปัญหาหรือข้อคิดเห็นที่พบโดยมากเป็นปัญหาหรือข้อเสนอแนะโดยแบ่งได้ดังนี้

1. ปัญหา และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับกายภาพทางพื้นที่ (Existing Problem) ได้แก่ ปัญหาอุปสรรคทางการสัญจรต่างๆ
2. ปัญหา และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับสภาพร่างกายของกลุ่มตัวอย่าง (Physical Problem) ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับโรคประจำตัว หรือความสามารถในการเคลื่อนที่ หรือความสามารถในการแบกถือสิ่งของ หรือความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง
3. ปัญหา และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิต และความรู้ของกลุ่มเป้าหมาย (Immaterial Problem) ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ และการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจ และครอบครัว

4.2.1 แนวทางการออกแบบเพื่อรองรับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกายภาพทางพื้นที่

1. การออกแบบเพื่อการเคลื่อนที่บนพื้นที่ขรุขระ และทางต่างระดับ

สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่การเคลื่อนที่ไปยังจุดเป้าหมายต่างๆที่มีอุปสรรคทางการสัญจร เช่น ทางต่างระดับ หลุมบ่อ ทางลาด สามารถช่วยเหลือการเคลื่อนที่ได้ด้วยเครื่องมือพยุงเดินต่างๆเพื่อค้ำยันร่างกายหรือพยุงร่างกายให้ก้าวข้ามอุปสรรคต่างๆไปได้ เช่น การใช้ไม้เท้า การใช้เครื่องช่วยพยุงเดิน (Walker) เป็นต้น ซึ่งพบผู้สูงอายุในชุมชนบางส่วนมีการใช้อุปกรณ์พยุงเดินในลักษณะนี้ ซึ่งมีข้อจำกัดในการแบกถือสิ่งของ เพราะต้องใช้มือข้างใดข้างหนึ่งหรือสองข้างในการใช้งานอุปกรณ์ดังกล่าว หรือการใช้อุปกรณ์ที่ช่วยพยุงเดินในลักษณะรถเข็น ที่มีควมมีรูปแบบล้อที่รองรับการเปลี่ยนระดับ และ มีใช้คอปสำหรับรองรับแรงกระแทก ซึ่งแตกต่างจากผลิตภัณฑ์ในท้องตลาดทั่วไปที่ไม่รองรับการสัญจรบนพื้นที่ต่างระดับแบบพื้นที่ชุมชนเมืองเก่า

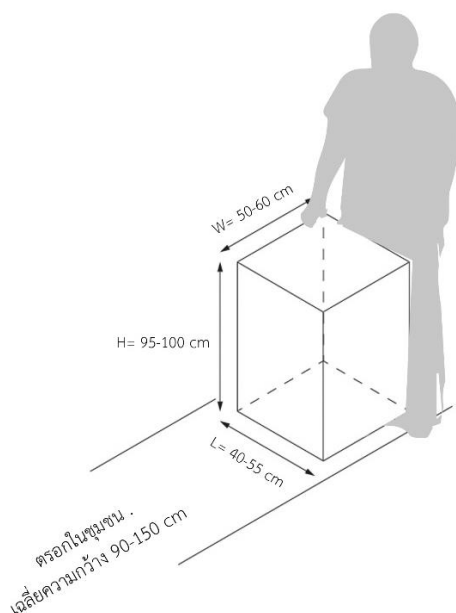

ภาพที่ 3 รูปแบบล้อที่รองรับการเคลื่อนที่ในพื้นที่ต่างระดับ

ที่มา: ruota-stella. (ม.ป.ป). <https://www.carrelli.it/it/ruota-stella-per-scale>

1 .ปัญหาเกี่ยวกับสมรรถภาพการเคลื่อนไหวในพื้นที่ชุมชนเมืองเก่า

การเคลื่อนที่ในผู้สูงอายุโดยเฉพาะในสภาพพื้นที่ที่ไม่ราบเรียบสิ่งที่ควรคำนึงถึงมากที่สุดคือ การช่วยพยุงเดินเพื่อไม่ให้เกิดการหกล้ม โดยการช่วยพยุงเดินในปัจจุบันมีอุปกรณ์สนับสนุนมากมาย เช่น ไม้เท้า รถช่วยเดิน ซึ่งต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มบุคคล และกายภาพทางพื้นที่ โดยต้องมีส่วนช่วยในการประคองร่างกาย ในยามเคลื่อนที่ และลดการออกแรงของกล้ามเนื้อ ช่วยในการลุกขึ้น หรือเดินลำบากเนื่องจากปัญหาปวดข้อ ปวดเข่า หรือขาพิการข้างหนึ่ง ทำให้เดินไม่ปกติ ซึ่งการใช้อุปกรณ์พยุงเดินนับเป็นส่วนช่วยในการป้องกันการหกล้มในผู้สูงอายุ และช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุช่วยเหลือตนเองได้ รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปร่างที่สอดคล้องกับพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าซึ่งประกอบด้วยตรอก ซอก ซอย อันต่างจากพื้นที่ชุมชนเมืองแบบทั่วไป จากการสำรวจพบว่า อุปกรณ์หรือสิ่งที่จะช่วยพยุงเดินควรมีขนาดของเครื่องพยุงร่างกายที่มีปริมาตร กว้าง x ยาว x สูง ที่เหมาะสมกับบริบทของทางสัญจรในชุมชนเมืองเก่า ดังนี้

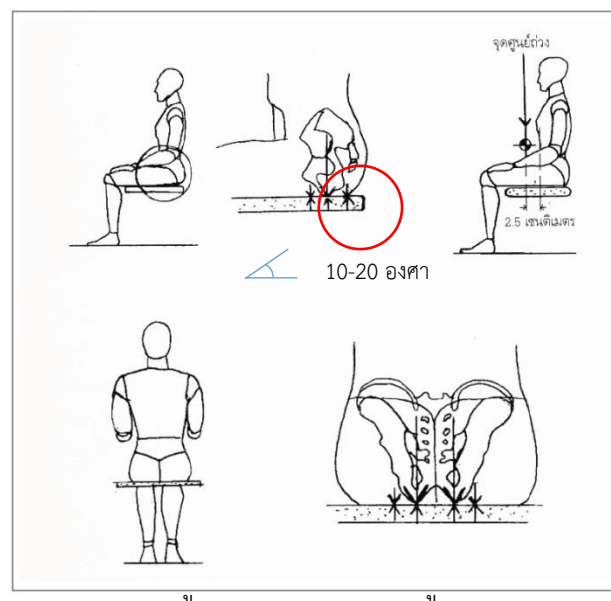
ภาพที่ 4 ปริมาตรของอุปกรณ์สนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาที่ช่วยการเคลื่อน

ไหวและขนย้ายของที่ขนาดเหมาะสมกับพื้นที่ชุมชน

ที่มา: ผู้วิจัย

2. ปัญหาการนั่งในการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาของผู้สูงอายุในชุมชน

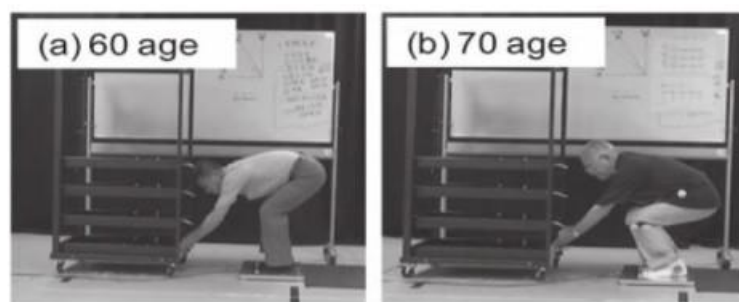
การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นเฉพาะการนั่งที่เป็นการนั่งเพื่อประกอบกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้น จากการศึกษาพบว่าการนั่งที่เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างนั้นควรเป็นการนั่งที่มีการห้อยขาที่มีการรองรับกระดูกเชิงกราน ไม่ควรนั่งพับขาหรือนั่งราบ โดยต้องคำนึงถึงสรีระของผู้นั่งเป็นสำคัญจากการวิจัยพบว่าการนั่งพับขารวมหรือการนั่งสมาธิในผู้สูงอายุนั้นควรเป็นรูปแบบการนั่งชนิดการนั่งพับขาค้นระยะสั้น โดยไม่เน้นความสะดวกสบายมากนักแต่เน้นการรองรับสรีระเพื่อให้สามารถนั่งได้ราว 10-15 นาที และมีส่วนช่วยในการพยุงร่างกายของผู้สูงอายุในการลุกขึ้นเดินต่อไปได้โดยง่าย โดยการนั่งควรรองรับสรีระบริเวณก้นกบ ที่นั่งควรมีความลาดเอียงเล็กน้อย 10-20 องศา เพื่อช่วยเหลือในการลุกขึ้นโดยง่าย

ที่มา: อัจฉรา ทังบุญ. โครงการออกแบบเครื่องเรือนสำหรับการนั่งสมาธิของผู้สูงอายุ
ภายในบ้าน, (2556), 47.

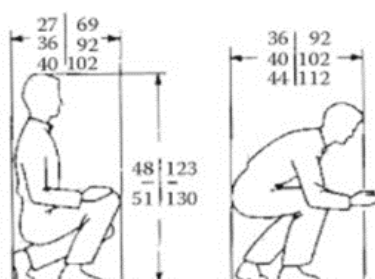
3. ปัญหาเกี่ยวกับการขนย้ายสิ่งของหรือการบรรทุกสิ่งของ

ปัจจุบันกลุ่มตัวอย่างได้แก้ไขปัญหการขนย้ายสัมภาระอย่างง่ายโดยการอุปกรณ์ในการทุ่นแรง และแบกขนสัมภาระเพื่อมาใส่บาตรหรือไปถวายสังฆทาน หรือการจ่ายตลาดอย่างง่าย โดยการใช้รถเข็นขนาดเล็ก เพื่อให้สามารถเข้าสู่พื้นที่แคบได้สะดวก และช่วยลดภาระการแบกขนแต่ด้วยข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ชุมชนดังที่ผู้วิจัยได้สำรวจไปแล้วทำให้เกิดปัญหาเรื่องการออกแรงในการเข็น และการโน้มตัวลงเพื่อหยิบสิ่งของเป็นต้น แนวทางเพื่อการออกแบบเพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุหยิบของได้โดยง่าย ควรเป็นอุปกรณ์หรือที่ใส่ที่มีระบบรางเลื่อนอุปกรณ์ขึ้นลงได้เพื่อให้ของที่บรรจุอยู่ในตะกร้าหรือที่ใส่ ขึ้นมาอยู่ในระดับที่ผู้สูงอายุไม่จำเป็นต้องก้มมากนัก ซึ่งควรจะมีระยะที่สูงจากพื้น โดยวัดจากก้นของที่บรรจุสิ่งของประมาณ 70-80 เซนติเมตร

ภาพที่ 6 รูปแบบการก้มหยิบของในผู้สูงอายุ 60 ปี และ 70 ปี

ที่มา: Yuh-Chuan Shih, and Head, *Ergonomics in Asia: Development, Opportunities and Challenges* (Boca Raton, Florida: CEC Press, 2012), 71.

ภาพที่ 7 รูปแบบการก้มหยิบของ และระยะทางสรีรศาสตร์

ที่มา: Mark R. Lehto, and Steven J. Landry, *Introduction to Human Factors and Ergonomics for Engineers, Second Edition* (Boca Raton, Florida: CEC Press, 2012), 91.

5. ข้อเสนอแนะในการออกแบบ

ปัจจัยด้านอื่นๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบเพิ่มเติมในการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาของผู้สูงอายุให้สะดวกสบายมากขึ้นมีประเด็นสนับสนุนเช่น

5.1 รูปแบบการวางของในการใส่บาตรที่ผู้สูงอายุไม่ต้องก้มหรือถือนานจนเกินไป

5.2 รูปแบบของการออกแบบเพื่อช่วยรักษาคุณภาพของอาหาร เช่น การรักษาความร้อนหรือการปกคลุมเพื่อป้องกันสิ่งแปลกปลอม

5.3 การออกแบบพื้นที่หรือโต๊ะเพื่อการใส่บาตรที่มีความสวยงามประณีตเหมาะแก่การบำเพ็ญกุศล

5.4 การมีที่เก็บของ หนังสือสวดมนต์

5.5 การมีส่วนสนับสนุนกิจกรรมในการเวียนเทียน เช่น ที่ปักเทียน และดอกไม้

5.6 การมีส่วนช่วยในการกรวดน้ำ โดยที่ผู้สูงอายุไม่ต้องก้มตัวลงไปเทน้ำกับพื้น

5.7 การมีช่องเก็บของมีค่าที่มีความปลอดภัย

5.8 ในกรณีการช่วยเหลือตัวเองของผู้สูงอายุในการสัญจรข้ามทางต่างๆ ควรมีระบบสัญญาณหรือการแสดงสัญลักษณ์ให้ผู้ขับขี่ยานพาหนะมีความระมัดระวังในกรณีผู้สูงอายุข้ามถนน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กองนโยบาย และแผนงาน สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร. (2559). “การออกแบบเมือง-เปิดพื้นที่สาธารณะ
รองรับ “สังคมผู้สูงอายุ” กรุงเทพฯธุรกิจ (12 มกราคม): 15
- จรัญญา วงษ์พรหม. (2558). “การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ” Veridian E-Journal,
Silpakorn University 8,3: 41-54.
- เฉลิมพล ทรัพย์อุไรรัตน์. (2557). “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของ
ผู้สูงอายุในตำบลห้วยขวาง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม” Veridian E-Journal, Silpakorn
University 7,2: 188-202.
- ช.กษิมา เพ็ชฌุไพศิษฐ์. (2555). กฎหมายอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทิพวรรณ สุธานนท์. (2556). การประยุกต์ใช้หลักพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของ
ผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เทียมสุรีย์ สิริศรีศักดิ์. (2543). การศึกษาเพื่ออนุรักษ์ย่านนางเลิ้ง. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นนทรีย์ วงษ์วิจารณ์. (2556). “ทัศนคติต่อการเป็นผู้สูงอายุ การดูแลตนเอง ทักษะทางสังคมและความผาสุกใน
ชีวิต ของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุอำเภอบินทร์บุรีจังหวัดปทุมธานี” วารสารสังคมศาสตร์ และ
มนุษยศาสตร์ 39,2: 66-79.
- ปีเตอร์ เดลลา สันตินา. หลักคำสอนพื้นฐานแห่งพระพุทธศาสนา. แปลโดย สมหวัง แก้วสุฟอง เชียงใหม่ :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549.
- ผจงจิต ไกรถาวร และนพวรรณ เปียชื่อ. (2556). “ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และการรับรู้สภาพ
สิ่งแวดล้อมละแวกบ้าน ของผู้สูงอายุไทยที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด เขตกรุงเทพมหานคร”
รามานิติพิทยบาลสาร 19, 1 (มกราคม-เมษายน): 143-156.
- พุทธิพงษ์ พลคำอัย. (2556). “อุปกรณ์ช่วยเดิน” ศรีนครินทร์เวชสาร 28,4: 583-588
- พนิดา วสุธาพิทักษ์. (2555). “การจัดการโรคเรื้อรังในชุมชน” เอกสารประกอบเวทีเสวนา ‘ร่วมพัฒนาระบบ
สุขภาพชุมชน’ ครั้งที่ 7 อาคารสุขภาพแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุขจังหวัดนนทบุรี
วันที่ 27 มีนาคม 2555.
- เพ็ญศรี ตึก และคณะ. วัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เรือนแก้ว, 2530.
- มูลนิธิสถาบันวิจัย และพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). (2558). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2558.
กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ศักดิ์ภัทร์ เฉลิมพุดพิงศ์. (2556). “ความต้องการกิจกรรมการใช้เวลาว่าง และคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุในชมรม
ผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร” Proceedings of the 51st Kasetsart University Annual
Conference, Bangkok, Thailand, 5-7 February 2013: pp.O227 ref.11

เสาวภา พรศิริพงษ์, ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์ และยงยุทธ บุราสิทธิ์. (2557) “วัดในพุทธศาสนากับความพร้อมในการรองรับสังคมผู้สูงอายุ” วารสารภาษา และวัฒนธรรม 33,1 (มกราคม-มิถุนายน): 99-125.

อัจฉรา ทังบุญ. (2556). โครงการออกแบบเครื่องเรือนสำหรับการนั่งสมาธิของผู้สูงอายุภายในบ้าน. วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาษาต่างประเทศ

Mark R. Lehto, and Steven J. Landry. (2012). **Introduction to Human Factors and Ergonomics for Engineers**. Second Edition. Boca Raton. Florida: CEC Press.

Ruota-stella. (ม.ป.ป). Ruota d. 150x40 – Stella. Accessed September 9. Available form <https://www.carrelli.it/it/ruota-stella-per-scale/>

Yuh-Chuan Shih, and Head. (2012). **Ergonomics in Asia: Development, Opportunities and Challenges**. Boca Raton, Florida: CEC Press.